

FÖLDRAJZ

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy megismerteti a tanulókat a földrajzi környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel. Az általános iskola 7–8. évfolyamának tantervi előzményeire építve elősegíti, hogy megismerjék az ember életteréül szolgáló Földet, a természet és a társadalom főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait. Bemutatja azok kölcsönhatásait, egymásra hatásuk tér- és időbeli rendjét, következményeit.

Célja, hogy a tanulók tudják értelmezni az élettelen és az élő természet folyamatainak, fejlődésének társadalomra gyakorolt hatásait, azok időbeli változásait. Lássák, hogy a társadalom működése hogyan hat vissza a saját környezetükre. Segítse a tanulókat abban, hogy a természeti-társadalmi folyamatokat összefüggéseikben értelmezzék. Legyenek képesek általánosítani és szintetizálni, valamint tudják a jelenségeket és a folyamatokat átfogó rendszerként értelmezni. A természet és a társadalom kölcsönhatásainak, összefüggéseinek megismerése nyomán alakuljon ki a tanulóknak a környezettudatos gondolkodás.

A tantárgy tudatosítja a tanulóknak, hogy a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. Megmutatja, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította, és ma is alakítja környezetét. Ennek ésszerű korlátozása, a környezet és az ember érdekeit egyaránt figyelembe vevő, tudatos környezeti magatartást, az erőforrások tervszerű felhasználását kívánja. Világossá teszi a diákok számára, hogy a társadalmi-gazdasági és a környezeti problémák megoldása a tudomány és a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, sőt nemzetközi összefogását igényli.

A tantárgy oktatásának célja, hogy a tanulók el tudják helyezni Magyarországot és Európát a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, kialakuljon bennük a nemzeti és az európai identitástudat. A tantárgy oktatása elő kívánja segíteni a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását. Hozzá kíván járulni a földrajzi-környezeti gondolkodásmód és a történeti-földrajzi szemlélet kialakulásához. A földrajzoktatás célja továbbá, hogy felismertesse a földrajzi helyzet összetevőinek változó megítélését a földrajzi térszerkezet átalakulásában. Megismertesse az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenységet, és annak eltérő vonásait, teljesítményeit a Föld különböző térségeiben. Felismertesse a társadalmi-gazdasági életben jelenlévő többirányú, kölcsönös függőséget. Megértesse a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit. Kifejlessze a tanulóknak az aktív részvétel készségét közösségük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában.

A földrajz tantárgy tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat összefüggéseikben vizsgálja, részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok, valamint az egyéb környezettudományok szempontjai szerint. Az életkori sajátosságoknak megfelelően a 9–10. évfolyam tananyaga az általános természeti és társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, az összefüggések, kölcsönhatások feltárásával valósítja meg a szemléletformáló szerepét.

A gimnáziumi földrajzoktatás felkészíti a tanulókat a tantárgyi érettségi vizsga sikeres teljesítésére is. Komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekszünk megvalósítani.

A tanulók ismerjék:

- és értékeljék a környék természeti és ember által létrehozott szépségeit;
- a Kárpát-medence földrajzát: a vízrajzot, a „rég Magyar vízvilágot” és pusztulását, a „második honfoglalást” (a folyószabályozási munkákat), a nagy XX. századi vízlépcsőket és gátakat (Tisza, Kiskör, Bős-Nagymaros); rendelkezzenek némi nemzetközi kitekintéssel a témában: az öntözés szerepe a civilizációk kialakulásában, a XX. századi munkák (pl. Asszuán, a rajnai és hollandiai vízszabályozás);
- a víz szerepét a XXI. században;
- az erdők jelentőségét a múltban, az erdőszűkülés változását az idők során, a mostani helyzetet a Kárpát-medencében és világszerte;
- a modern (intenzív) mezőgazdasággal: a földműveléssel és állattartással egyaránt jelentkező súlyos károkat, és az ún. „alternatív” rendszerekkel való próbálkozásokat;
- a XX században kialakuló nagyvárosok súlyos hatásait (az ott élők és a környékre, sőt akár távolabbi területekre): lebetonozás – sivatagi lakótelepek, az emberek kiszorítása a közterekről, melyek autókkal telnek meg, a zöldövezetek kíméletlen pusztítása, szeméthyegyek, elidegenedés, a közösségek széthullása stb. ;
- és értékeljék a környezetben lejárvó változásokat, mint a természeti és társadalmi folyamatok hatásainak eredményeit;
- az ún. „globális problémákat”: a fajok kihalását, a túlnépesedést, a légkör felmelegedését, az ózon-réteg vékonyodását, az elsivatagosodást, a vízhiányt, a mindent elárasztó szemetet, az energiatermelést, a rendkívüli mértékben növekvő nemzetközi kereskedelmet, az „ökológiai lábnyomot”, a harmadik világ szörnyű helyzetét, a vizek szennyezését, az erdők pusztulását, a légszennyezést stb.;
- a fenti bajok megoldására tett lépéseket: a nemzeti parkok kialakulását, a többször használható csomagolások használatát, a hulladékok különgyűjtését és kezelését, a városi közterek védelmét és új kialakítását, a folyók „visszakanyargósítását”, a CFC-k betiltását stb.

A tanulók értsék meg: a társadalom-földrajzi változások, a világméretűvé vált (el)fogyasztó társadalom, az állandó növekedés kényszere előbb-utóbb véges Földünk pusztulásához vezet;

A diákokban alakuljon ki az igény a szülőföld cselekvő felfedezésére.

Fejlesztési követelmények

A 9–10. évfolyamon a tananyag feldolgozása során tartalmi szempontból el kell érni, hogy a tanulók ismerjék a földi képződményeket, a természeti és a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Az általános természeti és az általános társadalom-földrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket. Értsék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi övezetekben, övekben és területeken, valamint a régiókban. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. A földi rendszer működését károsan befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére, végső soron saját létét veszélyeztetve.

A gimnáziumi földrajz tanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni, értelmezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a tanulók rendszerben gondolkodjanak, fogalmaik köre bővüljön, és szintetizálják korábbi ismereteiket, biztosan tájékozódjanak a Földön lejárvó folyamatokban, térben és időben egyaránt. Legyenek képesek a Földön kialakult természeti és társadalmi kölcsönhatások, valamint a környezetben lejárvó változások érzékelésére, értékelésére és indoklására. El kell érni, hogy képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására.

A múlt és a jelen földrajzi folyamatainak ismeretében legyen elképzelésük a Föld, az emberiség és az ország társadalmi-gazdasági és környezeti jövőjéről, alakuljon ki reális alapokon nyugvó jövőképük. A földrajzi tanulmányok befejezésekor biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Alkalmazzák a más tantárgyakban megszerzett ismereteiket a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok értelmezésében. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi ismereteiket. A középiskolában a tanulóknak képesnek kell lenniük együttműködni másokkal. Alkalmazzák a kommunikációs, a gondolkodási és a gyakorlati képességeket (adatok értelmezése és feldolgozása, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése, ítéletalkotás). Legyenek képesek a speciális információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok) használatára. Tapasztalataikat, véleményüket szabatosan fogalmazzák meg. Ki kell alakulni bennük az érvelésen alapuló egészséges vitakészségnek. A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy jártasságot szerezzenek az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, az alternatív megoldások keresésében.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységek

Tájékozódás a Naprendszert ábrázoló térképeken. A tengeráramlásokat ábrázoló térképek logikai elemzése. Tematikus térképek elemzése a talajfajták területi elterjedéséről. Az övezetességgel kapcsolatos tematikus térképek elemzése. Az övezet, az öv és a terület/vidék elhelyezése a kontúrtérképeken. A népesség területi eloszlásával foglalkozó tematikus térképek elemzése. Természetföldrajzi tényeket bemutató tematikus térképek, adatsorok és diagramok összehasonlító, logikai elemzése. Egyszerű térképi ábrázolások készítése tanári irányítással. Különböző típusú műholdfelvételek elemzése tanári útmutatással.

A Föld fő mozgástípusainak és azok következményeinek magyarázata különböző típusú ábrák és modellek segítségével. A nap- és holdfogyatkozások kialakulásának, valamint a Hold fényváltozásának bemutatása önállóan készített vázlatrajz alapján. A kőzetlemez-mozgások magyarázata modell, folyamatábra és videofilmrészlet alapján. Ásvány- és kőzetvizsgálati gyakorlatok (felismerésük, rendszerezésük, előfordulásuk és felhasználhatóságuk).

Helymeghatározási és időszámítási feladatok önálló megoldása. Hőmérsékleti adatok grafikus ábrázolása. A középhőmérséklet és a hőingadozás számítása, következtetések levonása az adatokból. Éghajlati diagramok felismerése, elemzése, kapcsolása különböző tájakhoz, példák keresése a térkép segítségével. A legfontosabb vízrajzi jellemzők számítása. Magyarázó rajz készítése ciklonról, anticiklonról és időjárás frontokról. A légköri jelenségek felismerése, összehasonlítása időjárás térképeken. Légköri jelenségek felismerése műholdfelvételeken. Az egyes geoszférák szerkezeti felépítésének, természetföldrajzi jelenségeinek és folyamatainak bemutatása, értelmezése különböző típusú ábrák és modellek alapján. Következtetés a földtani szerkezetre az ásványkincsek területi előfordulásából. A településtípusok jellemző vonásainak bemutatása képek, térképek, alaprajzok, leírások alapján.

Példák keresése az infrastruktúra kiépítettsége és a települések fejlődése közötti összefüggés bemutatására. A természeti adottságok és a településhálózat kialakulása, valamint a jellemző település típusok közötti kapcsolat bemutatása különböző kontinensekről, területekről hozott példák alapján.

Tanulói kiselőadás a levegő, a vizek és a talaj főbb károsodási folyamatairól, a kiváltó okok bemutatásával.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Térképészeti ismeretek A térképi ábrázolás módszerei, tematikus térképek.

2 óra

Kozmikus

A Naprendszer: A Naprendszer kialakulása, felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben.

környezetünk

A Föld mint égitest. A Föld mozgásai és azok következményei. A napi és az évi időszámítás, a helyi- és a zónaidő számítása.

8 óra

Az űrkutatás a Föld szolgálatában. Az űrkutatás eredményeinek felhasználása a mindennapi életben, a gazdaságban.

A geoszférák földrajza

A kőzetburok földrajza. Földünk gömbhéjas szerkezete. A kőzetburok felépítése. A lemeztectonika alapjai, a Föld nagyszerkezeti egységeinek kialakulása. A kőzetburokban lejátszódó folyamatok kísérőjelenségei és

30 óra

részfolyamatai: vulkánosság, földrengés, gyűrődés, vetődés. Az ásványok és kőzetek keletkezése, tulajdonságaik, csoportosításuk.

A légkör földrajza. A légkör anyagi összetétele, szerkezete. Az időjárási-éghajlati elemek és változásai. A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások. Ciklonok, anticiklonok, időjárási frontok, az időjárás-változások hatása a mindennapi életre. Az általános légkörzés.

A vízburok földrajza. A vízburok tagolódása, elhelyezkedése, víztípusai. Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői. A tengervíz fizikai, kémiai tulajdonságai. A szárazföld vizei: a felszíni és a felszín alatti vizek típusai, kapcsolatuk, felhasználásuk. A szárazföldi jég. A vízgazdálkodás alapjai.

A talaj földrajza. A talaj kialakulása, összetétele és szerkezete. A Föld jellemző talajfajtái. A talajok ökológiai szerepe, hasznosítása

A Föld felszínformái. A belső és a külső erők szerepe a felszín fejlődésében. A jellegzetes felszínformák, kialakulásuk, átalakulásuk.

A földi szférák környezeti problémái. Az éghajlatváltozás, a levegő, a talajok és a vizek szennyezése, a gazdasági tevékenységek környezetkárosító hatása.

A természetföldrajzi övezetesség

10 óra

Éghajlati övezetesség. A szoláris és a valódi éghajlati övezetek, övek kialakulása, jellemzőik.

A természetföldrajzi övezetesség. Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége. A függőleges és a vízszintes természetföldrajzi övezetesség kapcsolata.

A természetföldrajzi övezetesség hatása a társadalmi-gazdasági életre

10 óra

A Föld népessége. A népesség összetétele. A népesség eloszlásának területi különbségei. A népesség térbeli mozgásai.

Települések a Földön. A települések területi elhelyezkedését meghatározó tényezők. A településtípusok és jellemzőik. A települések szerepkörének, szerkezetének és hálózatának átalakulási folyamatai. A városodás és a városiasodás.

Év végi ismétlés, rendszerezés, ellenőrzés számonkérés

14 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével. Ismertesse a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat, tudjon azokra példákat mondani. Magyarázza meg példák alapján a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységek

A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése. Az egyes térségek, régiók világgazdasági szerepének összehasonlítása különböző statisztikai mutatók, tematikus térképek alapján. A régiók változó szerepének, jelentőségének magyarázata, az okok feltárása.

A globalizálódó világ jellemző vonásainak, aktuális eseményeinek folyamatainak ismertetése cikkek a médiában elhangzott hírek alapján. Példák gyűjtése különböző térségek integrációs törekvéseire, azok okainak elemzése, összehasonlításuk tanári irányítással.

Példák gyűjtése a gazdaság egyes ágazatainak környezetre gyakorolt hatásairól. Érvelés a környezet védelme érdekében. Véleményütköztetés a globalizálódó gazdasági folyamatok és a nemzeti gazdaságok érdekellentéteiről.

TÉMAKÖRÖK

A világ változó társadalmi-gazdasági képe

30 óra

A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok

30 óra

A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásai

8 óra

TARTALMAK

A gazdasági élet szerkezetének átalakulása. A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének változásai. A gazdasági szektorok jellemzői. *A világgazdaság jellemző folyamatai.* A globalizáció, az integrálódás, a regionális kapcsolatok felértékelődése, a nemzeti gazdaságok önállósulási törekvései. A világgazdasági szerepkörök történeti és területi változása. A nemzetközi együttműködés, lehetőségei, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. *A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatai.* A piacgazdaság. A multinacionális vállalatok szerepe. *A működő tőke és a pénz világa.* A nemzetközi tőkeáramlás. Az adósságválság.

A gazdasági pólusok. Kialakulásuk és változó szerepük a világgazdaságban: Kelet- és Délkelet-Ázsia, Észak-Amerika, Európai Unió. *A fejlődő országok.* Általános problémáik és eltérő fejlettségű csoportjaik, helyük és szerepük a világgazdaságban. *Egyéb egyedi szerepkörök konkrét példákon*

Benelux-államok, Svájc, Izrael, Egyiptom, Kína, Törökország, „banánköztársaságok”, „adóparadicsomok”, trópusi üdülőszigetek. *Magyarország.* Helye és szerepe a nemzetközi társadalmi-gazdasági folyamatokban. Az Unióhoz történő csatlakozás földrajzi alapjai. A gazdasági rendszerváltásból adódó sajátosságok.

A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei. A demográfiai robbanás, az élelmezési válság, a nyersanyag- és energiaválság, az urbanizáció környezeti következményei. *A környezeti válság kialakulása.* A regionális és a globális környezeti veszélyek összefüggései. A környezeti válság elleni összefogás többszintű lehetőségei. A harmonikus és fenntartható fejlesztés elve, a megvalósítás korlátai.

**Év végi ismétlés,
számonkérés, helyi
adottságok**
6 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, a világgazdaságban betöltött szerepüket. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében. Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtessen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait.

FÖLDRAJZ

Specializáció, fakultáció

11-12. évfolyam

Célok, feladatok

A fakultáció segíti a tanulókat abban, hogy tudják értelmezni az élettelen és az élő természet folyamatait, ezeknek a társadalomra gyakorolt hatását és ezek hatások időbeni változását.

Sajátítsák el a földrajzi, környezeti szemléletet és gondolkodásmódot.

Legyenek képesek általánosítani és szintetizálni, valamint tudják a jelenségeket és a folyamatokat átfogó rendszerként értelmezni.

Ismerjék fel az ismeretanyag belső összefüggéseit, az egyes témakörök közötti kapcsolatokat. Tudatosítsa a tanulóknak, hogy a föld egységes rendszer, melyben az ember természeti és társadalmi lényként él. Megmutatja, hogy az ember társadalmi-, gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította és ma is alakítja környezetét. Ennek ésszerű korlátozása a környezet és az ember érdekeit egyaránt figyelembe vevő, tudatos környezeti magatartást, az erőforrások tervszerű felhasználását kívánja.

Felismerteti a tanulókkal, hogy a társadalmi-gazdasági és a környezeti problémák megoldása a tudomány és a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, sőt nemzetközi összefogását igényli.

Ismereteik alapján tudják elhelyezni Magyarországot és Európát a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, alakuljon ki bennük a nemzeti és európai identitástudat.

Ki kell fejlődnie a nemzetiségek, népek életformája, kultúrája értékei iránti érdeklődés és tisztelet. Rámutat a Föld különböző térségeiben folyó termelő tevékenység eltérő vonásaira, eltérő teljesítményeire és az ennek során kialakult többirányú, kölcsönös függőségre. Megérteti a termelés és fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit.

Felkészíti a tanulókat a köznapi műveltség részét képező földrajz-környezeti ismereteiken túl a felsőoktatásban való továbbhaladáshoz szükséges tantárgyi alapismeretekkel.

Fejlesztési követelmények

Az általános természeti és általános társadalom-földrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket. Értsék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi övezetekben, övek és területeken valamint a régiókban. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. A földi rendszer működését károsan befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére, végső soron saját létét veszélyeztetve.

Elő kell segíteni, hogy a tanulók a korábbi ismereteiket bővíthessék és szintetizálják. Ennek érdekében képesnek kell lenniük arra, hogy különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a kialakult természeti és társadalmi kölcsönhatásokat érzékeljék és értékeljék. A múlt és a jelen földrajzi folyamatainak ismeretében legyen elképzelésük a Föld, az emberiség és az ország társadalmi-gazdasági és környezeti jövőjéről.

Alkalmazzák a más tantárgyakban megszerzett ismereteiket, a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok értelmezésében.

Jártasságot kell szerezniük a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók használatában, a bennük közölt információk feldolgozásában, értelmezésében. Képesnek kell lenniük következtetések levonására, összefüggések, törvényszerűségek megállapítására.

Segíteni kell a tanulókat abban, hogy földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatábrákat, folyamatábrákat, keresztmetszeti képeket készítsenek. Ki kell alakulni bennük, hogy ismereteiket logikusan felépített, szabatosan megfogalmazott formában fogalmazzák meg. Jártasságot kell szerezniük az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, az alternatív megoldások keresésében.

11. évfolyam

Évi óraszám: 74 óra

Belépő tevékenységformák

Földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatábrák, folyamatábrák, térképábrák készítése.

A csillagászat tudománytörténeti fejlődésének jelentős állomásait, a Világegyetem kialakulásának főbb elméleteit bemutató tanulói kiselőadások.

A Nap szerkezetének és folyamatainak bemutatása keresztmetszeti ábrák, folyamatábrák alapján.

Tanulói kiselőadások a földtörténeti kormeghatározás néhány elvéről.

A lemeztectonikai folyamatok szerkezeti következményeinek összefüggése az ásványkincsek elhelyezkedésével esetelemzés alapján.

A légköri jelentések felismerése, összehasonlítása időjárás térképeken, egyszerű prognózisok készítése műholdfelvételek alapján.

Adatok gyűjtése a vízburok környezeti problémáiról, javaslat a különféle megoldási lehetőségekre.

Az egyes övezetek, övek, területek sajátos környezeti problémáinak feltárása.

A természeti erőforrások övezetes elrendeződésének bizonyítása.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Térképészeti ismeretek

3 óra

A földrajzi környezet ábrázolásának lehetőségei. A különböző tartalmú és fajtájú térképeken közölt információk alkalmazása. A térképekkel kapcsolatos mérési és számítási feladatok megoldása. Az úrtérképezés módszerei és gyakorlati felhasználási lehetőségei.

Kozmikus környezetünk

7 óra

A csillagászat tudománytörténeti fejlődésének jelentős állomásai, a Világegyetem kialakulásának főbb elméletei. A Föld mozgásai és azok földi következményei. Időszámítással kapcsolatos gyakorlati feladatok megoldása. A Föld kozmikus környezetének sajátosságai. A Naprendszer felépítése és annak földi következményei. A Nap szerkezetének és folyamatainak jellemzői.

A geoszférák földrajza

30 óra

A kőzetburok

Tájékozódás a földtörténeti időegységek eseményeiben, az őskörnyezeti változások hatásának bemutatása, pl. az élővilág fejlődésére. A földtörténeti kormeghatározás néhány elve. A Föld gömbhéjas szerkezete, részletes belső felépítése és a Föld nagy szerkezeti egységei. A kőzetlemezek mozgásának geológiai és az ember mindennapi életével összefüggő következményei. A lemeztectonikai folyamatok szerkezeti következményei, összefüggései az ásványkincsek elhelyezkedésével. A szárazföldek fejlődésének folyamata, az felszínfejlődés időbeli változásai. A leggyakoribb ásványok és kőzetek felismerése. A belső és külső erők felszínformáló szerepe. A szárazföldek felszínfejlődésének legfontosabb lépései.

A légkör	A légkör szerkezete, anyagi felépítése és annak változásai. A légkörben lejátszó folyamatok törvényszerűségei, az éghajlati elemek közötti kölcsönhatások. Az időjárási elemekkel kapcsolatos számítási feladatok megoldása, az időjárás-jelenségek értelmezése és a változások okainak magyarázata. A legfőbb felhőtípusok és azok időjárási összefüggései. Az időjárás-változások biológiai hatásai. A légkör szennyezettségének helyi, regionális és globális következményei.
A vízburok	A felszíni és felszín alatti víztípusok, azok főbb jelenségei, a társadalmi-gazdasági életben betöltött szerepük. Az óceánok és tengerek földrajzi jellegzetességei. A tenger természeti erőforrás szerepének bemutatása példák alapján. A vízgazdálkodás főbb fogalmai és tevékenységei. A vízszennyezés helyi és az egész bolygóra kiható problémái. A vízburok környezeti problémái, javaslat a különféle megoldási lehetőségekre.
A talaj A geoszférák kölcsönhatásai	A talaj keletkezése, fejlődési folyamata, a talajpusztulás veszélyei. A geoszférák közötti összefüggések bemutatása példák segítségével. A geoszférák legfőbb környezeti problémáinak társadalmi-gazdasági és szemléleti okai, következményeinek bemutatása példák alapján. Megelőzési és megoldási javaslatok.
A természetföldrajzi övezetesség 10 óra	A szoláris éghajlati övezeteket kialakító tényezők. Az éghajlati övezetesség meghatározó szerepe a többi természeti tényező jellemzőinek kialakulásában. A földrajzi övezetek, övek területek hasonló és eltérő vonásainak bemutatása, jellemzésük. A vízszintes és a függőleges övezetesség kapcsolata. A függőleges övezetesség területenként eltérő vonásainak magyarázata. Az egyes övezetek, övek, területek sajátos környezeti problémái, példák felsorolása a megoldásukra.
A természetföldrajzi övezetesség hatása a társadalmi-gazdasági életre 10 óra	A természetföldrajzi övezetesség hatása a társadalmi-gazdasági életre. A természeti erőforrások övezetes elrendeződésének bizonyítása. A földrajzi övezetesség és az eltartóképesség összefüggései. Példák felsorolása az élelmiszertermelés övenként eltérő lehetőségeire. A társadalom természetalkító tevékenységének, a földrajzi környezet változásainak bemutatása az egyes övezetekben, övekben. A természetföldrajzi övezetesség hatása a népesség és a települések jellemzőire. Az urbanizáció eltérő vonásai a világ fejlett és fejlődő térségeiben. A népességgel kapcsolatos alapfogalmak, a népesség-növekedés időbeli alakulása, okai környezeti hatásai. A térbeli elosztást meghatározó legfontosabb tényezők, a területi megoszlás különbségei. Az urbanizáció és a térbeli népességmozgások lényeges vonásai és következményei.
Összefoglalás, ellenőrzés 9 óra	
Helyi adottságok 5 óra	

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni. Legyen képes egyszerű időszámítási és csillagászati földrajzi feladatokat megoldani. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével. Mutassa be az egyes szférák folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismerje a földi szférákat veszélyeztető környezetkárosító folyamatokat. Tudja megmagyarázni a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket.

12. évfolyam

Évi óraszám: 64 óra

Belépő tevékenységformák

A gazdasági ágazatok történeti jelentőségének változásait bemutatni.

A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata az integráció szükségesség és legfontosabb lépései.

A piacgazdaság működésének elve.

A működő tőke mozgásának legfontosabb irányai és hatása a gazdasági fejlődésére.

A jelentősebb nemzetközi pénzügyi szervezetek, szerepük a világ- és nemzetgazdasági folyamatokban.

Az Európán kívüli gazdasági tömörülések jelentőségének bemutatása.

Az egyedi szerepköröket betöltő országok jelentősége világgazdaság működésében, esetelemzés alapján.

A környezetvédelem nemzetközi szervezeti, a nemzetközi egyezmények legfőbb céljai és elvei tanulóí kiselőadások alapján.

Az észak-dél probléma lényegének feltárása és példákon történő bemutatása.

A magyarországi regionális fejlettségi különbségek okai és következményei.

A nemzetközi gazdasági kapcsolataink, különös figyelemmel a regionális együttműködés szükségességére.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

A világ változó társadalmi-gazdasági képe

24 óra

Földünk országainak csoportosítása a környezetben elfoglalt helyük szerint. A gazdasági ágazatok jelentőségének történeti változásai példák alapján. A gazdaság legfontosabb ágazati. A szerkezetváltás folyamata. A legfontosabb gazdasági ágazatok telepítő tényezői, azok változásai. A területfejlesztés technikai feltételei és módjai. Az infrastruktúra jelentősége és kapcsolata az életminőséggel. Az energiagazdaság jelentősége és átalakulása. A mezőgazdaság termelési típusai és területi elhelyezkedésük. A gazdasági-társadalmi fejlettség mérésére alkalmas legfontosabb mutatók. A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata, az integráció szükségessége és legfontosabb lépései. A volt szocialista országok gazdasági rendszerváltásának problémái. A piacgazdaság működésének elve. A működő tőke mozgásának legfontosabb irányai és hatása a gazdasági fejlődésre. A jelentősebb nemzetközi pénzügyi szervezetek, szerepük a világ- és a nemzetgazdasági folyamatokban.

A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok

16 óra

A világgazdasági központok és peremterületek, világgazdasági szerepük. Az Európán kívüli gazdasági tömörülések jelentősége. A gazdasági, a politikai és a katonai tömörülések kapcsolata, a különböző alapú függőségi viszonyok kialakulása. Példák felsorolása a különböző egyedi szerepköröket betöltő országokra, jelentőségük a világgazdaság működésében. A mindennapi élet jellemző gazdasági folyamatainak bemutatása példákon keresztül.

<p>A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásai 8 óra</p>	<p>A legfőbb globális problémák és azok kialakulásának természeti, társadalmi-gazdasági okai. Példák felsorolása a megoldási lehetőségekre. A túlnépesedés, a termelés és a fogyasztás regionálisan jelentkező társadalmi következményei, és azok esetleges megoldási lehetőségei. A környezetvédelem nemzetközi szervezeti, a nemzetközi egyezmények legfőbb céljai és elvei.</p>
<p>Európa és a többi kontinens regionális földrajzi jellegzetességei 8 óra</p>	<p>Az egyes kontinensek természeti és társadalmi-gazdasági jellemzői, tipikus tájainak bemutatása. Az eltérő társadalmi-gazdasági fejlettségű területek, a világgazdaságban kiemelkedő jelentőségű országcsoportok és országok bemutatása Európában, Afrikában, Amerikában és Ázsiában. Ausztrália természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságai. Az észak-dél probléma lényege és példákon történő bemutatása. Az európai országok szerepének bemutatása a kontinensen, illetve a világgazdaságban. A társadalmi-gazdasági adottságok közös és eltérő vonásainak kiemelése. Az EU kialakulásának gazdasági-társadalmi alapjai, működésének jellemző földrajzi vonásai, a bővítés lehetőségei és korlátai. Az egyes területei és országai közötti hasonlóságok és különbségek. A tagországok közös és egyéni nemzeti érdekeinek bemutatása, az okok magyarázata.</p>
<p>Hazánk helye és kapcsolatai a Kárpát-medencében és Európában 8 óra</p>	<p>Magyarország földrajzi helyzetének, tájainak, a medencejelleg érvényesülésének bemutatása. A központi fekvés és a tranzit-jelleg előnye és hátrányai. Hazánk népességföldrajzi folyamatai és azok következményei. A népesség nemzetési összetételének változásai és következményei a Kárpát-medencében. A társadalmi-gazdasági átalakulás folyamata és következményei a Kárpát-medencében. Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődésének történelmi háttere, a térszerkezet változásának tendenciái. Magyarország gazdaságának jellemző vonásai, területi és szerkezeti átrendeződése s annak okai. Az élelmiszergazdaság szerepe hazánk gazdasági életében. Hazánk idegenforgalmi vonzereje, az idegenforgalom fejlesztésének lehetőségei. A hazai tájak és régiók eltérő természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági képének bemutatása. A hazai regionális fejlettségi különbségek okai és következményei. A nemzetközi gazdasági kapcsolatainak okai. A regionális együttműködés szükségessége és nehézségei a Kárpát-medencében. A környezetvédelem hazai stratégiái és intézményei. A környezetgazdálkodás hazai elveink ismertetése példák alapján. Magyarország legfőbb természeti, kulturális és környezeti értékei, gazdasági és tudományos eredményei.</p>

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, a világgazdaságban betöltött szerepüket. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében, kapcsolatukat a fejlődő világgal. Tudja elemezni különböző térképi információk felhasználásával az egyes térségek, gazdasági régiók történelmi és területi átrendeződését. Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtesen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait.